

Nr 23.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott; given Stockholms slott den 13 januari 1933.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ekle-siastikärenden för den 6 augusti 1932 och den 13 januari 1933 samt av kyrkomötets underdåniga skrivelse den 26 augusti 1932, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vatten-avledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för dess del lämna det medgivande, som omförmäles i föredragande departementschefens hemställan.

GUSTAF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ekle-siastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 augusti 1932.

Närvarande:

Statsministern HAMRIN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, stats-råden GÄRDE, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet Stadener anför härefter:

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1929 har av kyrkofondens medel förskjutits 34,000 kronor för förvärvande för fondens räkning av Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkingsförenings fordran på grund av kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag för reglering av Harmångersån m. m., och skulle

såsom villkor härför gälla, att Ströms bruks aktiebolag förbunde sig att ansvara för att några ytterligare kostnader i anledning av boställets deltagande i företaget icke komme att utkrävas. Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 maj 1929 förklarat, att med nämnda villkor icke avsåges redan fördelad återbetalningsskyldighet för odlingslån eller kostnad för framtida rensningsarbeten. Härjämte har Kungl. Maj:t genom beslut den 4 december 1931 bemyndigat statskontoret att förskottsvis av kyrkofondens medel betala *dels* redan förfallna, oguldna annuiteter å kyrkoherdebostället åvilande skuld till statens avdikningslånefond, *dels ock*, tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, därefter förfallande sådana annuiteter, i sammanhang varmed Kungl. Maj:t förklarat sig vilja framdeles meddela beslut rörande sättet för återgåldande till kyrkofonden av vad som på grund härav samt enligt förutberörda beslut den 12 april 1929 förskjutits ur fonden.

Jag anhåller nu att få inför Kungl. Maj:t anmäla frågan om återgåldande till kyrkofonden av de sålunda lämnade förskotten och lämnar då först en redogörelse för vad i ärendet förekommit.

Sysslomannen för Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsförening anhöll år 1910 hos domkapitlet i Uppsala om godkännande av ingången förening beträffande kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i avdikningsföretag för reglering av Harmångersån m. m. Enligt en av statens lantbruksingenjör J. Nernst lämnad, på vederbörliga synehandlingar grundad uppgift beräknades genom nämnda vattenavledningsföretag vinnas ett jordförbättringsvärde av 151,725 kronor. Härav belöpte på kyrkoherdebostället 19,900 kronor 50 öre, varförutom bostället skulle bekomma en icke obetydlig andel i landvinst av sjöbotten om 23,15 hektar. Kostnaderna för hela företaget beräknades till 111,350 kronor, därav bostället skulle svara för 13,529 procent.

Domkapitlet — som av handlingarna i ärendet inhämtat, att dåvarande innehavaren av nämnda kyrkoherdeboställe, kyrkoherden Lars Rosander, ingått i dikningsföreningen endast under villkor, att han ej personligen komme att svara för boställets utskylder i dikningsföretaget, samt att konsistorieombudet vid förrättningen jämväl under nämnda förutsättning underskrivit föreningen, ävensom att Rosander och nämnda ombud sedermera efter remiss i ärendet avstyrkt godkännande av kyrkoherdeboställets deltagande uti ifrågavarande dikningsföretag — fann genom beslut den 26 oktober 1910 sig icke kunna under sådana förhållanden godkänna föreningen i vad den rörde nämnda kyrkoherdeboställe.

Sedan domkapitlet härefter jämlikt föreskrift i förordningen om deltagande i vattenavledningsföretag för boställen och annan staten tillhörig jord den 6 juli 1849 i skrivelse den 1 mars 1911 anmält nämnda förhållande hos Kungl. Maj:t samt Rosander — under åberopande att bostället, därest båt-nadsavsägelse enligt 76 § dikningslagen ägde rum, skulle tillskyndas en avsevärd förlust — förklarat sig villig att för kyrkoherdeboställets räkning

deltaga i vattenavledningsföretaget, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1911 den av domkapitlet gjorda anmälan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd; och blevo de till ärendet hörande handlingarna överlämnade till domkapitlet för den åtgärd, som omförmäles i 1 § av nämnda förordning den 6 juli 1849.

Under återopande av omförmälda kungl. beslut den 22 juni 1911 meddelade domkapitlet i skrivelse den 16 augusti 1911 till Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsförening, att, enär Rosander förklarar sig villig att för boställets räkning deltaga i företaget, domkapitlet intet hade att erinra mot den ingångna föreningen, i vad den rörde nämnda kyrkoherdeboställe.

Sedan härefter nuvarande kyrkoherden i pastoratet S. Holmquist hos domkapitlet *dels* anmält, att, sedan företaget fullbordats, boställets andel i kostnaderna visat sig i verkligheten uppgå till 57,141 kronor 83 öre, att, sedan av detta belopp 6,926 kronor 76 öre guldits genom boställets andel i statsanslag för företagets genomförande och 16,861 kronor 21 öre bestritts med boställets andel i odlingslån, för bostället återstode att gälda — förutom annuitet å sagda odlingslån — 33,353 kronor 86 öre, samt att sistnämnda belopp förfallit till betalning den 1 april 1924, från vilken dag å detsamma löpte 6 procent årlig ränta, *dels ock* anhållit om närmare direktiv angående gäldandet av ifrågavarande kostnader, anmälde domkapitlet i skrivelse till kammarkollegiet den 10 juni 1925 vad i ärendet förekommit samt hemställde, att kollegiet ville vidtaga de åtgärder till förvarande av boställets rätt, som kollegiet kunde finna nödiga, eller ock meddela föreskrift, huru i ärendet lämpligen borde förfaras.

Sedan kammarkollegiet härefter inhämtat yttranden i ärendet av Harmångers församling, vederbörande arrendator, kontraktsprost och landsfiskal, statens lantbruksingenjör ävensom länsstyrelsen i Gävle, underställde kollegiet med skrivelse den 29 december 1926 ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

I sitt yttrande fritog sig församlingen från allt ansvar för den ekonomiska situation, som inträffat på grund av sjösänkingsföretaget, och därmed också för gäldandet av den bostället genom företaget ådragna skuldsumman, samt uttalade som sin mening, att det ankomme på Kungl. Maj:t att ekonomiskt bära ansvaret för boställets andel i sjösänkingskostnaderna.

Kammarkollegiet anförde, bland annat, följande:

Sedan ny lönereglering för prästerskapet i Harmångers och Jättendals församlingars pastorat fastställts genom resolution den 19 augusti 1915 att träda i kraft den 1 maj 1916, hade ifrågavarande kyrkoherdeboställe utarrenderats för kortare tidsperioder, senast för tiden den 14 mars 1924—den 14 mars 1927 mot en årlig arrendeavgift å 200 kronor, men utan skyldighet för arrendatorn att svara för nybyggnad eller deltaga i kostnader för vissa allmänna företag, bland dem vattenavledningsföretag. I 1925 års fastighetstaxeringslängd vore bostället upptaget med ett taxeringsvärde av 26,800 kronor för inägorna och 34,900 kronor för skogsmarken. I det före-

liggande fallet kunde icke någon betalningsskyldighet åläggas kyrkofonden. Däremot anvisade 62 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 den väg, som vore att i sådana fall anlita, nämligen boställets försäljning. Det skulle därför kunna ifrågasättas att till behandling upptaga frågan om försäljning av bostället eller att eventuellt låta rensnings- och sjösänkingsföreningen skrida till åtgärder för exekutivt uttagande av sin fordran ur bostället. Under förutsättning att det befundes möjligt att på annat sätt än genom försäljning helt eller delvis av bostället ordna förevarande angelägenhet, ansåge sig emellertid kollegiet med hänsyn till pastoratets berättigade intresse av boställets bibehållande som avlöningstillgång icke för det dåvarande vilja förorda försäljning. Kollegiet hade tagit under övervägande, om det ej vore möjligt att söka ordna saken genom att låta det allmänna träda emellan på sådant sätt, att kyrkofonden försköte det för gäldandet av den svävande skulden erforderliga beloppet 33,353 kronor 86 öre jämte upplupen ränta eller kanske hellre övertogte föreningens fordringsanspråk. Med hänsyn till detta belopps storlek och det osannolika i att kyrkofonden någonsin skulle kunna allenast av boställets arrendeavkastning göra sig betald för sin fordran, syntes det dock ej vara möjligt att anlita nu berörda utväg annat än under förutsättning av församlingens eller pastoratets medverkan. Denna medverkan syntes kunna erhållas på det sätt, att pastoratet, för det fall att kyrkofonden övertogte rensnings- och sänkingsföreningens ifrågavarande fordran till kapital och ränta, lämnade sitt medgivande ej mindre till att kyrkofondens fordran jämte ränta finge gäldas fonden genom anlåtande i enlighet med Kungl. Maj:ts närmare föreskrift av boställets årliga avkastning, inklusive skogsavkastningen, än även till att, därest sådant visade sig nödigt, försäljning till egna hem av delar av bostället, i den mån laga hinder icke mötte, finge äga rum likaledes enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmelser. På grund av det anförda hemställde kollegiet, det Kungl. Maj:t täcktes medgiva, att kyrkofonden, under nyss angivna förutsättning beträffande medverkan från pastoratets sida, övertogte Harmångersås och Kyrksjöns rensnings- och sänkingsföreningens ifrågavarande, på grund av boställets deltagande i vattenavledningsföretaget uppkomna fordran å 33,353 kronor 86 öre tillika med 6 procent ränta från och med den 1 april 1924, med rätt för kyrkofonden att i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t komme att framdeles meddela, göra sig betald av avkastningen från bostället och eventuellt genom försäljning av jord från bostället. Tillika hemställde kollegiet, det täcktes Kungl. Maj:t anbefalla länsstyrelsen att efter verkställd utredning samt vederbörandes hörande inkomma med yttrande och förslag till bestämmelser om sättet, huru kyrkofonden skulle kunna bekomma betalning för sin ifrågavarande fordran, därvid särskilt borde undersökas, huruvida och i vilken mån försäljning av delar av bostället till egna hem eller eljest kunde eller borde ske.

Sedan Kungl. Maj:t härefter lämnat Harmångers och Jättendals församlingars pastorat tillfälle att avgiva yttrande över vad kollegiet i sin berörda skrivelse den 29 december 1926 anfört och hemställt, överlämnade länsstyrelsen med eget utlåtande av den 9 april 1927 utdrag ur protokoll, hållet vid gemensam kyrkostämma med nämnda församlingar den 13 mars 1927, utvisande att församlingarna vägrat sin medverkan till den föreliggande frågans ordnande på frivillighetens väg i enlighet med vad kammarkollegiet föreslagit.

Länsstyrelsen anförde för egen del, bland annat:

I avvaktan på förevarande frågas avgörande komme bostället att provisoriskt utarrenderas på två år. I arrendeavgift under denna tid hade erbjudits 800 kronor årligen. Vederbörande boställsnämnd hade vid arrend uppskattning föreslagit, att bostället under den arrendeperiod, som vore avsedd att omfatta tjugu år från den 14 mars 1929, skulle av arrendatorn bebyggas för en beräknad kostnad av 15,000 kronor, vartill förskott skulle bekommas ur kyrkofonden. Med hänsyn till byggnadsskyldighetens omfattning skulle arrendatorn befrias från erläggande av arrendeavgift under de fem första arrendeåren och därefter erlägga 300 kronor årligen förutom ett årsbelopp till nybyggnad under hela arrendetiden av 1,105 kronor att användas till återbetalning av förskottet från kyrkofonden. Arrendeavgiften försloge sålunda icke ens tillnärmelsevis till gäldande av räntan å skulden för deltagandet i vattenavledningsföretaget.

Sedan kammarkollegiet avgivit förnyat yttrande, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 14 juni 1928 vad i ärendet förekommit icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att domkapitlet anbefalldes att, då sådant med hänsyn till förändrade omständigheter syntes påkallat, hos Kungl. Maj:t ånyo anmäla förevarande fråga.

I skrivelse den 22 augusti 1928 anmälde domkapitlet, att enligt ett från pastorsämbetet i Harmånger inkommet meddelande Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsförening till betalning före den 31 juli 1928 uppsagt å bostället belöpande kostnadsandel, utgörande jämte 6 procent ränta intill den 1 juli 1928 43,528 kronor 16 öre.

Sedan kammarkollegiet härefter genom remiss anbefallts att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande i ärendet och kollegiet inhämtat yttranden av Harmångers och Jättendals församlingars pastorat samt vederbörande landsfiskal, anförde pastoratet i ansökning den 24 november 1928 i huvudsak följande:

Sjösänkningsföreningen hade den 23 november 1928 ingivit ansökning om utmätning för uttagande av boställets andel i företagens kostnader. På grund härav löpte pastoratet fara att alldeles utan eget förvållande förlora bostället. Pastoratet hade emellertid inhämtat, att skogsmedel från bostället under åren 1916—1919, då vattenavledningsföretaget utförts, tillgodokommit kyrkofonden till ett nettobelopp av 42,275 kronor 20 öre, numera med tillägg av 4 1/2 procents ränta, utgörande 65,167 kronor 29 öre. Pastoratet anhölle, att av detta belopp så stor del måtte få disponeras, att boställets ifrågavarande gäld därmed kunde betalas, samt att, därest detta ej kunde ske utan riksdags och kyrkomötes hörande, kyrkofonden med hänsyn till utmätningsansökningen måtte genast övertaga »boställets sjösänkningssskuld» eller åtminstone förskottera beloppet, intill dess saken slutgiltigt ordnats.

I ärendet avgåvos därefter yttranden av länsstyrelsen, domänstyrelsen, kammarkollegiet och statskontoret, varjämte domkapitlet i Uppsala inkom med en skrivelse i ämnet.

Kammarkollegiet meddelade, att ovan omförmälda utmätningsansökning icke blivit bifallen av vederbörande utmätningsman ävensom att talan mot

utmätningmannens beslut icke fullföljts, samt anförde huvudsakligen följande:

Enligt kollegiets mening vore kyrkofonden icke rättsligen skyldig att återbetala någon del av de medel, fonden uppburit från bostället. Enligt kungörelsen den 9 december 1910 angående grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar skulle nämligen vad av boställets skogsavkastning icke erfordrades för de behov, som skulle tillgodoses med virke in natura, försäljas och därför influtna medel ingå till kyrkofonden. Genom särskilda stadganden i kungörelsen samt i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 och i lagen om kyrkofond samma dag angåves de ändamål, vartill fondens medel finge användas, utan att därvid diknings- eller sjösänkingskostnader nämndes. Beträffande här- efter frågan om vem som vore ansvarig för boställets andel i företagens kostnader, erinrade kollegiet till en början, att denna ansvarighet måste grunda sig på den förening om företaget, som kyrkoherden Rosander på sin tid biträtt. Därigenom hade Rosander iklätt sig ansvaret för boställets andel i kostnaderna. Däremot hade varken bostället såsom sådant, Harmångers församling eller kronan anslutit sig till företaget och kunde förty icke heller vara betalningsskyldiga för därav föranledda kostnader. Det vore nämligen att märka, att vid vattenavledningsföretag enligt lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879 de berörda fastigheterna icke sakrättsligt svarade för företagens kostnader. På grund av 79 § i sistnämnda lag hade först Rosanders efterträdare och sedermera efter ikraftträdande av ny lönereglering pastoratet såsom nuvarande boställshavare blivit pliktiga att deltaga i företaget och förty ansvariga för boställets andel i företagskostnaden. Av lagrummet framginge vidare, att tidpunkten, då utdebiterat kostnadsbidrag förfallit till betalning, vore avgörande för frågan vem betalningsskyldigheten skulle drabba. I här ifrågavarande fall vore det enligt kollegiets åsikt pastoratet i egenskap av boställshavare, som hade att gälda de kostnader, som för boställets del förföllo till betalning den 1 april 1924. Oavsett denna omständighet ansåge emellertid kollegiet alltjämt, att kyrkofonden borde övertaga företagens fordran. Denna ståndpunkt stödde kollegiet på åtskilliga billighetsskäl. Pastoratet hade utan egen åtgärd direkt på grund av lag kommit att inträda som boställshavare. Pastoratet hade i olikhet med enskild boställshavare således icke haft möjlighet att avgöra, huruvida det velat inträda i företaget eller icke. Redan på grund härav måste det anses obilligt att ålägga pastoratet att svara för hela kostnaden. Ett ytterligare skäl, varför det syntes obilligt att låta pastoratet med uttaxerade medel betala hela vattenavledningskostnaden, låge enligt kollegiets mening i det av pastoratet påpekade förhållandet, att under företagens utförande boställets skog lämnat inkomst till högst betydande belopp, utan att boställets innehavare fått uppbära någon del därav. Härmed förhölle sig sålunda. I fastställd hushållningsplan för tiden den 1 maj 1900—den 30 april 1920 hade boställets årliga skogsavkastning beräknats till 182 kubikmeter. Då emellertid de virkesbehov in natura, som skogen skulle tillgodose, årligen krävde ett till 188 kubikmeter uppskattat sammanlagt virkesbelopp, hade bostället icke ansetts kunna lämna något överskott av skogsförsäljningsmedel, och i anledning härav hade genom kungl. brev den 13 oktober 1916 förklarats, att kyrkofonden icke kunde, såvitt anginge bostället, åläggas att under tiden den 1 maj 1916—den 30 april 1920 till avlöning av prästerskapet i pastoratet utgöra medel, varom förmäldes i 19 § 4 mom. i

lagen om reglering av prästerskapets avlöning. På grund av den under krigstiden rådande bränslebristen och särskilt den genom bränslekommissionen därunder tvångsvis bedrivna avverkningen hade emellertid under den tid, det kungl. beslutet avsåg, uttagits ett betydande virkesbelopp från boställets skogar. Nettovinsten härav, 42,106 kronor 2 öre, hade tillgodoförts kyrkofonden. Det vore visserligen sant, att endast en del av dessa medel om ens något kunnat komma pastoratet till godo, därest avverkningen varit förutsedd vid nyssnämnda beslut den 13 oktober 1916, ty pastoratet syntes knappast under denna tid hava behövt taga skogsmedel i anspråk till gäldande av avlöningen till sitt prästerskap. Sedermera hade pastoratet emellertid nödgats tillgripa icke blott de skogsmedel, 2,185 kronor årligen, som för åren 1920—1927 utgått till pastoratet, utan även sådana utdebiterade medel, som omförmäldes i 19 § 5 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning. Det vore emellertid klart, att därest den under krigstiden företagna extra avverkningen icke förekommit, ett högre belopp för närvarande skulle kunna utgå till pastoratet från kyrkofonden, dock icke mer än som erfordrades till prästlöne-medel. Av det anförda torde framgå, att den ovannämnda forcerade avverkningen kunde i viss mån anses som ett ingrepp i skogskapitalet, och att kyrkofonden på pastoratets bekostnad gjort en vinst, som visserligen tillflutit fonden på grund av lagbud, men som icke kunde anses överensstämma med grunden för lagstiftningen rörande det prästerliga avlöningsväsendet. De billighetsskäl, som kollegiet sålunda anført, syntes fullt motivera, att bistånd från kyrkofonden beredd pastoratet till vattenavledningskostnadernas gäldande. Frågan, huru vidsträckt detta bistånd borde bliva, vore kollegiet icke berett att besvara för närvarande. Däremot ansåge sig kollegiet redan nu böra föreslå, att kyrkofonden övertog sjösänkingsföretagets fordran för boställets andel i sänkingskostnaderna. Mellan kollegiet och ordföranden i styrelsen för Ströms bruks aktiebolag, brukspatron C. F. Lundquist, hade nämligen underhandlingar förts, vilka givit till resultat, att bolaget, som intog en ledande ställning inom företaget, genom brukspatronen Lundquist förklarar sig villigt att medverka till att föreningen nedsatte sin fordran till 34,000 kronor under förutsättning, att uppgörelse skedde före den 1 april 1929. Det såsom resultat av underhandlingarna framkomna beloppet vore bestämt med hänsyn till boställets andel i kostnaderna för företaget utan tillägg av ränta, 33,353 kronor 86 öre, ävensom till en av föreningen gulden annuitet för boställets andel i företaget beviljat odlingslån, 665 kronor 49 öre, för vilka kostnader föreningen alltså skulle erhålla gottgörelse. Föreningen skulle däremot avstå från alla anspråk på ränta och medgiva, att bostället fritoges från deltagande i alla vidare kostnader i följd av företaget.

Såsom jag förut erinrat, meddelade Kungl. Maj:ts nytt beslut i ärendet den 12 april 1929 och bemyndigade statskontoret att av kyrkofondens medel förskjuta 34,000 kronor för förvärvande för fondens räkning av Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkingsförenings fordran på grund av kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i företaget, och skulle såsom villkor härför gälla att Ströms bruks aktiebolag förbunde sig att ansvara för att några ytterligare kostnader i anledning av boställets deltagande i företaget icke komme att utkrävas. Tillika uppdrog Kungl. Maj:ts

åt kammarkollegiet att utreda frågan, huru det ur kyrkofonden lämnade förskottet skulle kunna till fonden återgäldas.

Med anledning av en utav Ströms bruks aktiebolag gjord framställning förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 31 maj 1929, att med det i förutnämnda kungl. beslut den 12 april 1929 föreskrivna villkoret, att nämnda bolag skulle förbinda sig att ansvara för att några ytterligare kostnader i anledning av boställets deltagande i företaget icke komme att utkrävas, icke avsåges redan fördelad återbetalningsskyldighet för odlingslån eller kostnad för framtida rensningsarbeten.

Sedan ovannämnda bolag till statskontoret avlämnat föreskriven förbindelse, utbetalades beloppet i fråga den 21 juni 1929 till sjösänkingsföreningen.

I en den 20 mars 1930 till ecklesiastikdepartementet inkommen skrift anhöll kyrkoherden S. Holmquist och kamreraren N. Enocsson såsom ombud för kyrkorådet i församlingen, att jämväl den del av de för ifrågakvarande företag beviljade odlingslån, som ännu tyngde kyrkoherdebostället, måtte gäldas av kyrkofonden eller att den fordran, som staten på grund av sagda lån ägde gentemot bostället, måtte förvärfvas av nämnda fond.

Såsom stöd härför anfördes bland annat, att avkastningen av bostället aldrig kunde tänkas bli större än att den nätt och jämnt täckte räntor och möjligen någon amortering å för behövligen nybyggnader erforderligt kapital. Ett oeftergivligt villkor för att bostället skulle kunna på allvar ordnas upp, byggnader uppföras och de nu i lägervall liggande delarna av boställets jord bringas i kultur vore, att bostället befriades från odlingslånet.

Över ansökningen avgåvos yttranden av vederbörande landsfiskal, kyrkoråd, kontraktsprost, kyrkoherde, pastorat och boställsnämndsordförande samt den 14 maj 1930 av domkapitlet, den 23 juli 1930 av länsstyrelsen i Gävle, den 30 januari 1931 av kammarkollegiet, den 16 april 1931 av domänstyrelsen, den 1 juli 1931 av statskontoret och den 31 oktober 1931 ånyo av kammarkollegiet.

I sitt den 30 januari 1931 dagtecknade utlåtande anförde kollegiet:

Kollegiet har redan den 15 februari 1929 i utlåtande i ärendet diskuterat frågan om bistånd från kyrkofondens sida åt Harmångers och Jättendals församlingars pastorat till lättande av den börda, som vattenavledningskostnadernas gäldande av pastoratet skulle innebära för detta. Kollegiet har därvid anfört flera skäl, som tala för att sådant bistånd borde lämnas, och får kollegiet hänvisa till vad kollegiet då anfört. Vid det förnyade övervägande av frågan, som kollegiet till åtlydnad av Kungl. Maj:ts beslut företagit har kollegiet icke kunnat undgå att fästa stort avseende vid det förhållande, att samtidigt med att vattenavledningsföretaget på grund av en av utomordentliga omständigheter förorsakad konjunktur förlöpte på ett i ekonomiskt avseende så olyckligt sätt, boställets skogsavkastning tack vare samma konjunktur lämnade en alldeles opåräknad ekonomisk vinst. För en enskild jordägare skulle det i en sådan situation hava framstått såsom

naturligt, att vinsten i det ena avseendet skulle hava fått utjämna förlusten i det andra. I förevarande fall har kollegiet i sitt tidigare utlåtande givit uttryck åt meningen, att enligt gällande rätt pastoratet skulle vara skyldigt bära förlusten, medan kyrkofonden komme att åtnjuta vinsten. Denna verkan av gällande rättsregler kan emellertid icke anses hava varit vid dessas tillkomst förutsedd utan är att betrakta såsom resultatet av att rättsreglerna kommit att få tillämpning på förhållanden, vilkas möjlighet icke tagits i beräkning, då den nuvarande lagstiftningen om de ecklesiastika boställena tillkom. Under sådana förhållanden synes större vikt böra fästas vid vad billighet och materiell rättvisa kräva än vid det resultat, vartill man skulle komma genom sträng tolkning av de skrivna lagbuden. I själva verket skulle ett fasthållande vid dessa innebära, att kyrkofonden på pastoratets bekostnad gjorde en oförtjänt — att icke säga obehörig — vinst, och enligt kollegiets mening måste det anses obilligt att gentemot pastoratet utnyttja en av lagstiftningen oförutsedd situation för att tillföra kyrkofonden en vinst, varpå den eljest icke kunnat göra anspråk.

Som bevis för att situationer sådana som den nu inträffade icke tagits i betraktande vid lagstiftningens tillkomst må påpekas, att i författningarna det fall, att arrendeavkastningen icke förslår till vattenavledningskostnaders gäldande, ingenstädes regleras, och detta ehuru vattenlagen i stor utsträckning stadgar skyldighet att deltaga i dikningsföretag.

Kollegiet underskattar visserligen icke de svårigheter, som avfattningen av författningsbestämmelserna om kyrkofonden och om skogsavkastningen från de ecklesiastika boställena medför för en lösning av frågan i enlighet med de synpunkter, kollegiet nu utvecklat, men kollegiet håller för sin del före, att det icke kan åligga de myndigheter, som hava fått vården om kyrkofonden sig anförtrodd, att göra fondens rättigheter gällande på ett sätt, som skulle anses fördömligt, om det förekomme från enskild persons sida. Kollegiet anser därför Kungl. Maj:t oförhindrad att förordna om efterskänkande av kyrkofondens fordran mot pastoratet, i den mån detta skulle bliva följden av ett tillämpande av de av kollegiet nu utvecklade synpunkterna.

Beträffande sedan frågan, i vilken omfattning gälden bör efterskännas, så synas de anförda synpunkterna icke kunna föranleda till att låta kyrkofonden bestrida större belopp än det, vartill förlusten skäligen kan skattas, vilket innebär, att den båtnad, bostället vunnit av vattenavledningen, bör frånräknas kostnaderna därför. Endast återstoden utgör förlust för bostället. Båtnaden uppskattades vid företagets början till ett värde av 19,900 kronor 50 öre. Med hänsyn till den prisförskjutning, som därefter inträtt, synes den numera böra kunna beräknas till ett något högre värde, låt vara att båtnadens nyttiggörande fordrar ett betydande och kostbart uppodlingsarbete. Från båtnaden bör å andra sidan avräknas en belastning å bostället av 17,425 kronor 31 öre till återbetalning av andel i odlingslån. På bostället belöper emellertid också andel i ett för vattenavledningens genomförande beviljat statsanslag, vilken andel uppgår till 6,926 kronor. Med hänsyn till att detta anslag beviljats till stöd för boställets jordbruk och använts för gäldande av en del av de på bostället belöpande kostnaderna för företaget, synes man kunna räkna bostället jämväl detta belopp till godo. Summan av vad sålunda gottskrivits bostället uppgår till 24,351 kronor 31 öre. I det av kyrkofonden förskjutna beloppet ingår visserligen en annuitet av odlingslånet, men den minskning i det bostället tillgodoräknade beloppet, som borde föranledas härav, skulle bliva av ringa betydelse.

Såsom av utredningen i ärendet och i tidigare ärenden angående förevarande sak framgår, är det förknippat med betydande svårigheter att uppskatta den varaktiga förmån, som beretts bostället genom företaget, och de från olika håll meddelade åsikterna härom äro också synnerligen skiftande. Med hänsyn härtill och till ovan antydda synpunkt torde man icke kunna på ett mera tillfredsställande sätt beräkna värdet å båtnaden än genom att till det ursprungligen beräknade förbättringsvärdet lägga en av allmänna prisnivåns förskjutning betingad förhöjning av omkring 25 procent. För enkelhetens skull torde det under sådana förhållanden vara lämpligast att beräkna, att båtnaden uppgått till det belopp, som enligt vad nyss utvecklats bör gottskrivas bostället såsom genom odlingslån och statsbidrag gulden kostnad för företaget. På grund härav finner kollegiet sig kunna föreslå, att det av kyrkofonden förskjutna beloppet i sin helhet efterskänkes.

Kollegiet har inhämtat, att bostället för närvarande är utarrenderat för tiden till den 14 mars 1932 mot ett nybyggnadsbelopp av 600 kronor årligen men utan skyldighet för arrendatorn att gälda arrende eller annuiteter för odlingslånet. Härigenom uppkommer fråga, huru dessa annuiteter, som uppgå till 1,134 kronor 78 öre, skola kunna gäldas. I detta avseende erinrar kollegiet om att odlingslånen i motsats mot vattenavledningskostnaderna i övrigt sakrättsligt häfta vid bostället och att detta följaktligen bör kunna tagas i anspråk för lånens betalning. Under sådana förhållanden lär tvekan icke kunna råda om att även skogsmedel från bostället må tillgripas för annuiteternas gäldande. I vilken proportion arrendemedel och skogsmedel användas för ändamålet, torde sakna betydelse, då varken pastoratets eller kyrkofondens rätt röner inverkan därav. Fråga om bestämmande av det i 19 § 4 mom. prästlönereglingslagen omförmälda årliga skogsavkastningsbeloppet är nämligen för närvarande — jämlikt övergångsbestämmelserna till kollegiets instruktion — beroende på kollegiets prövning, varför hänsyn kan tagas till att skogsmedel från bostället kunna komma att åtgå för gäldande av odlingslånen. Då behållna skogsavkastningen från bostället enligt domänstyrelsens beräkning kommer att uppgå till omkring 1,480 kronor årligen, torde man ej behöva befara, att medel till gäldande av odlingslånen skola komma att saknas. Då skogsavkastningen emellertid måhända kommer att inflyta ojämn, synes det vara lämpligt, att utöver arrendeavkastningen för odlingslåneannuiteternas gäldande erforderliga medel förskjutas av kyrkofonden, vilken i sin tur erhåller gottgörelse för dessa förskott genom att beloppen jämlikt 19 § 4 mom. prästlönereglingslagen bestämmas motsvarande mindre.

Av vad kollegiet anfört framgår, att kollegiet icke anser sig kunna tillstyrka Holmquists och Enocssons framställning.

Handlingarna i ärendet utvisa, att Harmångers och Jättendals församlingars pastorat guldit fyra odlingslåneannuiteter. Egentligen borde pastoratet äga anspråk att ur boställets avkastning erhålla ersättning härför. Då emellertid pastoratet redan uppburit hela boställsavkastningen för de år, de guldna annuiteterna avsett, samt något bidrag ur kyrkofonden enligt 21 § prästlönereglingslagen icke skolat utgå, därest boställsavkastningen fått av pastoratet användas för annat ändamål än prästlöernas bestridande, lär pastoratet icke kunna anses berättigat till ersättning för de utgivna annuiteterna.

Vid ärendets föredragning i kollegiet uttalade generaldirektören Berglöf följande särskilda mening:

Majoritetens förslag rörande gäldandet av annuiteterna å ifrågavarande odlingslån biträdades av mig.

Vidkommande bestridandet av boställets skuld, 34,000 kronor, till kyrkofonden finner jag på de av majoriteten anförda skäl skogsavkastningen från bostället böra bidra därtill.

Vid bestämmandet av bidragets belopp synes man, med hänsyn jämväl till de principer, som i allmänhet torde tillämpas vid bestridandet av boställets utgifter av ifrågavarande slag, böra utgå från, att arrendeavkastningen från bostället i första hand bör tagas i anspråk för gäldandet av boställets andel i kostnaderna för vattenavledningsföretaget. Först i den mån sagda avkastning ej lämnar tillgång därtill torde skogsmedel böra anlitas. Boställets kostnadsandel i företaget uppgår tillhopa till 58,351 kronor 31 öre. Härav hava bestritts genom odlingslån 17,425 kronor 31 öre samt genom statsbidrag utan återbetalningsskyldighet 6,926 kronor. Om sistnämnda båda belopp, tillhopa 24,351 kronor 31 öre, frändragas totalkostnaderna, återstå 34,000 kronor eller sålunda den summa, som förskjutits av kyrkofonden. Beträffande gäldandet av odlingslånen har här ovan framlagts förslag. Detta innebär att, i den mån arrendemedlen från bostället ej förslå till annuiteternas gäldande, resten fyller av årsavkastningen från boställets skog. Av den utav majoriteten gjorda beräkningen angående det belopp, varmed kyrkofonden skulle behöva ingripa, synes framgå, att statsbidraget å 6,926 kronor skulle återbetalas till pastoratet. En dylik återbetalning, innebärande en fördubbling av statens gåva, torde emellertid icke böra ifrågakomma. Vad slutligen angår betalandet av kyrkofondens förskott, kan arrendeavkastningen från bostället, utgörande allenast 600 kronor, icke — även om viss ökning i avkastningen torde framdeles kunna påräknas på grund av större utbyte från vinstjorden och gynnsammare utarrenderingsförhållanden — förslå till gäldande av annuiteterna å odlingslånen och än mindre till inbetalning inom överskådlig framtid av sagda förskott. På grund härav torde ingen annan utväg stå öppen än att anlita skogsmedel för täckande av kyrkofondens fordran 34,000 kronor.

Härvid torde kunna ifrågasättas att till fonden redan inflyta skogsmedel tagas i användning. Enär de till fonden under kristiden från skogsavkastningen å bostället tillförda belopp väl torde förslå till täckande av nämnda summa, skulle från dylik synpunkt hinder icke finnas för en avskrivning av fordringen. Då emellertid, även om det må anses att jämväl skogsavkastningen från bostället bort få anlitas för täckande av boställets ifrågavarande skuld, någon ovillkorlig rätt till sagda avkastnings användande för sådant ändamål icke föreligger samt med hänsyn i övrigt till kyrkofondslagens bestämda föreskrifter rörande de ändamål, för vilka fonden må anlitas och bland vilka icke förekommer något, varmed nu föreslagna disposition av fonden må kunna jämföras, torde vara påkallat att riksdagens och kyrkomötets medgivande till dispositionen i vederbörlig ordning inhämtas. Detta synes så mycket mera motiverat på grund av den prejudicierande betydelse dispositionen skulle erhålla. Den sålunda ifrågasatta ordningen synes emellertid förenad med vissa principiella betänkligheter, och därmed förenad omgång gör densamma svårframkomlig.

En annan utväg som må kunna ifrågasättas består däri, att Kungl. Maj:ts medgiver, att årsavkastningen av skogen jämte extra skogsuttag användes

för betäckandet av fondens fordran. Ett anlåtande enbart av den årliga avkastningen skulle, jämväl med hänsyn därtill att en del av avkastningen behöver tagas i anspråk för annuiteterna å odlingslånen, medföra en alltför lång återbetalningstid. Tillägg genom extra avverkning synes förden skull påkallat, men förutsättes en undersökning, huruvida skogstillgången å bostället lämnar tillgång därtill.

I detta avseende anförde domänstyrelsen följande:

Enligt för kyrkoherdebostället 1^{5/32} mantal krono Prästgården nr 1 och komministersbostället ³⁵/₁₂₈ mantal skatte Backen nr 1 i Harmångers socken upprättad gemensam skogshushållningsplan, avseende tiden 1920 ¹/₅ 1936, uppgår årliga virkesavkastningen från båda nämnda boställen till 508 kubikmeter, varav 32 kubikmeter torrskog och skog å impediment. Med detta årliga virkesuttag som utgångspunkt har domänstyrelsen i skrivelse till kammarkollegium den ³/₁₂ 1928 beräknat behållna skogsavkastningen från ifrågavarande boställen under tiden 1929 ¹/₅ 1936 till 10,392 kronor. Styrelsen har härvid räknat med ett försäljningsvärde å virket av 7 kronor per kubikmeter å rot. Med hänsyn till inträdd försämring i läget å trävarumarknaden, som kan förväntas bli rådande jämväl under de närmaste åren, torde emellertid rotvärdet å ifrågavarande virke numera knappast kunna beräknas högre än 6 kronor per kubikmeter, varigenom den behållna skogsavkastningen under åren 1929 ¹/₅ 1936 skulle nedgå till omkring 8,200 kronor. Med hänsyn till skogens nuvarande beskaffenhet beräknas under skogshushållningsplanens återstående giltighetstid eller åren 1930 ¹/₅ 1936 kunna, utöver den fastställda skogsavkastningen, å kyrkoherdeboställets skog uttagas cirka 3,000 kubikmeter virke med ett beräknat rotvärde av $6 \times 3,000 = 18,000$ kronor. Å detta virke belöpande kostnader för stämpling och skogsodling med mera samt skatter torde kunna uppskattas till i runt tal 3,000 kronor och behållningen sålunda till 15,000 kronor.

Vid ett uttagande under skogshushållningsplanens återstående tillämpningstid av 3,000 kubikmeter utöver fastställd avverkning skulle sålunda behållna skogsavkastningen för tiden 1929 ¹/₅ 1936 kunna beräknas till cirka 23,000 kronor. Tillägges nu förefintlig, ännu odisponerad behållning i virkesavkastningen från de närmast föregående åren cirka 3,000 kronor, skulle för tiden intill den ¹/₅ 1936 under angivna förutsättningar kunna räknas med ett sammanlagt överskott av 26,000 kronor. Härav kan å kyrkoherdebostället, med ledning av avverkningens fördelning å de båda boställena, beräknas belöpa cirka 23,000 kronor.

Domänstyrelsen har för sin del intet att erinra mot att den behållning, som med tillgripande av extra utsyning i nämnd omfattning kan för tiden intill den ¹/₅ 1936 uppkomma i skogsavkastningen vid Harmångers kyrkoherdeboställe, tages i anspråk för gäldande av kyrkofondens ifrågavarande fordran. Då ordnandet av frågan härvid likväl skulle komma att draga ut på tiden avsevärt och i varje fall hela kyrkofondens fordran ej täckes med den behållning i skogsförsäljningsmedel, som, enligt vad styrelsen härovan anført, kan beräknas uppkomma för tiden intill den ¹/₅ 1936, får styrelsen för sin del förorda att ifrågavarande fordran må, på sätt kammarkollegiets majoritet föreslagit, avskrivvas, därest ett sådant förfarande ej omöjliggöres av gällande lagbestämmelser.

Statskontorets yttrande var av följande lydelse:

Av föreliggande utredning framgår, att boställets avkastning — å såväl inägor som skogsmark — icke förslår till gäldande av de skulder, som för bostället uppkommit genom ifrågakommande vattenavledningsföretag. Möjligen skulle statens avdikningslånefondens fordran, vilken för närvarande uppgår till 16,809 kronor 56 öre jämte 3,6 procent ränta å 8,988 kronor 6 öre från och med den 23 januari 1928 och å 7,821 kronor 50 öre från och med den 2 december 1928 till och med betalningsdagen, kunna i vederbörlig ordning återbetalas genom utnyttjande av boställets skogsavkastning. Någon utsikt att genom boställets avkastning inom överskådlig framtid täcka och förränta det förskott å 34,000 kronor, som kyrkofonden jämlikt kungl. brev den 12 april 1929 utgivit för förvärvande av sänkningsföreningens fordran på grund av boställets deltagande i företaget, syntes däremot icke förefinnas.

En avskrivning, såsom kammarkollegium föreslagit, av kyrkofondens sålunda förvärvade fordran torde med hänsyn till kyrkofondens förpliktelser gentemot rikets övriga församlingar icke böra ifrågakomma. Det förhållandet, att kyrkofonden under åren 1916—1920 av boställets skog erhållit en opåräknad inkomst å 42,106 kronor 2 öre, utan att boställets innehavare fått uppbära någon del därav, torde icke kunna godtagas såsom skäl för den föreslagna avskrivningsåtgärden, då, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, endast en del av dessa medel — om ens något — kunnat komma pastoratet till godo, därest inkomsten varit förutsedd. Pastoratet lär nämligen under denna tid knappast hava behövt taga skogsmedel i anspråk till gäldande av avlöningen till sitt prästerskap.

Att kyrkofonden i den nu uppkomna situationen träder emellan torde emellertid vara ofrånkomligt, även om de utgifter, fonden härvid måste ikläda sig, förmodligen aldrig bliva täckta.

Det ingripande, som här synes vara av nöden, bör emellertid enligt statskontorets mening icke ske på det sätt, att därigenom uteslutes varje möjlighet för fonden att erhålla framtida gottgörelse för det avskrivna fordringsbeloppet, medan pastoratet, vilket icke velat påtaga sig några ekonomiska uppoffringar för bostället, efter en dylik åtgärd skulle i en framtid kunna komma att åtnjuta inkomst av bostället. Med hänsyn härtill och till övriga församlingars intresse av att kyrkofondens utlägg för bostället om möjligt bliva återburna till fonden, anser statskontoret, att, därest kyrkofonden skall avstå de övertagna fordringsanspråken, detta icke böra ske under annan förutsättning än att boställets hela behållna avkastning för framtiden ingår till kyrkofonden. Under denna förutsättning synes kyrkofonden även lämpligen böra i vederbörlig ordning gälda boställets skuld till statens avdikningslånefond.

Statskontoret föreslår sålunda, att kyrkofonden övertager betalningsansvaret för boställets skuld till statens avdikningslånefond samt att ovanberörda förskott avskrivs ur kyrkofondens räkenskaper, mot det att kyrkofonden framdeles får åtnjuta all boställets avkastning å såväl inägor som skogsmark.

Skogsförsäljningsmedel enligt 19 § 4 mom. i prästlönerregleringslagen skulle således icke vidare för bostället utgå till pastoratet, liksom pastoratet ej heller för framtiden skulle äga gottgöra sig boställets arrendeavkastning såsom avlöningstillgång.

En lösning av förevarande spörsmål i enlighet med statskontorets sålunda

framlagda förslag förutsätter givetvis medgivande härtill av riksdag och kyrkomöte. Med hänsyn till den tidsutdräkt ett inhämtande av dylikt medgivande skulle medföra torde det emellertid vara erforderligt, att åtgärder vidtagas för att å avdikningslånen redan förfallna och intill ärendets slutliga avgörande förfallande annuiteter i vederbörlig ordning bliva erlagda. I detta hänseende vill statskontoret föreslå, att ämbetsverket av Kungl. Maj:t bemyndigas att tillsvidare förskottsvis från kyrkofonden gälda ifrågavarande annuiteter.

De annuiteter å ifrågavarande lån, som pastoratet redan guldit, anser statskontoret i likhet med kammarkollegiet icke böra ersättas.

Med anledning av vad statskontoret sålunda anfört yttrade kammarkollegiet i sitt den 31 oktober 1931 dagtecknade utlåtande:

Av den numera av domänstyrelsen verkställda utredningen angående den omfattning, vari boställets skogstillgång skulle kunna lämna bidrag till gäldande av kyrkofondens fordran, framgår, att skogsavkastningen, även med anlåtande av extra avverkning, icke förslår därtill inom rimlig tid.

Det tidigare av kollegiet framlagda förslaget om efterskänkande av fondens fordran har statskontoret på närmare anförda skäl ansett icke böra ifrågakomma. Ej heller kollegiet anser sig numera böra tillstyrka, att nämnda fordran utan vidare avskrivnes.

Av statskontoret har föreslagits, att kyrkofonden skulle övertaga betalningsansvaret för boställets skuld till statens avdikningslånefond samt att kyrkofondens förskott å 34,000 kronor skulle avskrivas ur fondens räkenskaper mot det att fonden framdeles finge åtnjuta all boställets avkastning av såväl inägor som skogsmark. Härmed torde statskontoret emellertid icke hava åsyftat en indragning av bostället till fonden för alltid utan blott intill den tidpunkt, då fondens fordran jämte ränta blivit till fullo likviderad. En likartad lösning av frågan har av kollegiet tidigare i dess utlåtande i ärendet den 29 december 1926 upptagits till behandling, såvitt angick det numera av fonden övertagna fordringsanspråket. Församlingen vägrade emellertid då sin medverkan till frågans ordnande på frivillighetens väg i enlighet med det framlagda förslaget. Med hänsyn till församlingens sålunda tidigare intagna avisande hållning, torde utsikt knappast förefinnas att församlingen nu skulle lämna sitt frivilliga medgivande till statskontorets nyssnämnda förslag.

Under sådana omständigheter att församlingen icke vill ikläda sig några som helst ekonomiska uppoffringar för bostället, borde rätteligen något ytterligare bistånd från kyrkofondens sida icke lämnas, utan församlingen, då i varje fall odlingslåneskulden sakrättsligt häftar vid bostället, nödgas taga de konsekvenser, som en exekutiv försäljning av bostället skulle innebära.

Emellertid torde sist antydda utväg trots allt icke böra anvisas.

I anslutning till det anförda anser sig kollegiet — som finner det förskotterade beloppet fortfarande böra redovisas i kyrkofondens räkenskaper, i den mån detsamma må utestå oguldet — böra i övrigt biträda det av statskontoret framlagda förslaget, innebärande att kyrkofonden skulle övertaga betalningsansvaret för boställets skuld till statens avdikningslånefond och erhålla gottgörelse såväl härför som för det tidigare lämnade förskottet av boställets avkastning av såväl inägor som skogsmark, vilken avkastning skulle i sin helhet tillföras fonden intill dess fonden blivit tillfullo täckt för de gjorda utläggen jämte ränta.

För en disposition av boställets avkastning på nu föreslaget sätt lär erfordras samtycke av såväl riksdag som kyrkomöte.

Beträffande gäldandet av redan förfallna och intill tiden för ärendets avgörande förfallande låneannuiteter biträder kollegiet statskontorets därutinnan gjorda hemställan. Vad angår de av pastoratet guldna annuiteterna lär, såsom tidigare i ärendet framhållits, utgifterna härför icke böra ersättas pastoratet.

Såsom jag redan erinrat, bemyndigade Kungl. Maj:t den 4 december 1931 statskontoret att förskottsvis av kyrkofondens medel betala *dels* redan förfallna, oguldna annuiteter å den kyrkoherdebostället åvilande skulden till statens avdikningslånefond, *dels ock*, tills vidare och intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, därefter förfallande sådana annuiteter, varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles meddela beslut rörande sättet för återgåldande till kyrkofonden av vad som på grund härav samt enligt förutberörda beslut den 12 april 1929 förskjutits ur fonden.

Med anledning av vad statskontoret och kammarkollegiet i sina två sistberörda utlåtanden anfört och föreslagit i fråga om disponerandet av kyrkoherdeboställets avkastning för återgåldande till kyrkofonden av sagda förskott har yttrande inhämtats från Harmångers och Jättendals församlingar, som anfört:

Genom statskontorets och kammarkollegiets yttranden synas åter mörka skuggor komma att falla över såväl boställets som pastoratets framtidsväg. Av nämnda utlåtanden synes nämligen framgå, som skulle man här vara benägen att belasta bostället och pastoratet för all framtid med den samlade skuldbördan av ej blott avdikningslånet, 16,195 kronor 72 öre, utan också själva sjösänkningsskulden, 34,000 kronor, genom att helt enkelt beröva bostället all avkastning från såväl jorden som skogen under oöverskådlig tid. När pastoratet på det bestämdaste motsätter sig en sådan lösning av skuldfrågan, är det företrädesvis av två skäl.

Pastoratet har, såsom förut flera gånger påpekats, under åren 1916—1920 till kyrkofonden inlevererat skogsmedel till ett belopp av 42,106 kronor 2 öre, således just under den tid, då bostället kom i ekonomiskt nödläge, icke på grund av någon pastoratets åtgärd, utan på grund av det sjösänkingsföretag, vari bostället, utan pastoratets hörande, kom att dragas in. Det måste då anses såsom en rättfärdighetssak, att kyrkofonden gäldar denna skuld med de medel, som från bostället inlevererats, även om för en sådan åtgärd skulle erfordras riksdagens och kyrkomötets medverkan. Att de inlevererade medlen mer än väl måste räcka till för gåldande av hela skulden, får väl anses utan vidare givet, då väl dessa medel i kyrkofonden ej legat alldeles oräntade under de mer än 10 år, som sedan dess förflutit. Någon fara för att kyrkofonden härigenom skulle komma att få några mera vittgående förpliktelser gentemot andra församlingar i riket torde ej behöva befaras, då oss veterligt intet ecklesiastikt boställe kommit i ett sådant ekonomiskt nödläge som Harmångers men samtidigt självt till kyrkofonden inlevererat ett belopp, tillräckligt stort att hjälpa detsamma upp ur detta nödläge.

Ett andra skäl, varför pastoratet måste avvisa statskontorets och kammarkollegiets förslag, är, att pastoratet därigenom skulle komma att berövas

ej blott sina boställsintäkter utan, vad värre är, allt sitt intresse för boställets ekonomiska framtid. Där ingen behållning finns att utvinna, där dör också självfallet själva intresset. Har bostället under åren efter sjösänkningens avslutande på ett betänkligt sätt kommit i lägervall, såsom också boställsnämndens ordförande tillräckligt tydligt framhållit, så kommer säkerligen inte tillståndet att förbättras under de år eller årtionden, som nu skulle komma att följa. Bostället, som för närvarande är utarrenderat till en närboende hemmansägare, enär det självt saknar arrendatorsbostad, behöver snarast möjligt bebyggas för att rationellt kunna brukas, något som givetvis aldrig komme att bli fallet, därest bostället ej bleve helt befriat från sin sjösänkningsskuld. I valet mellan att låta kyrkofonden helt gälda boställets skuld med de medel, som från bostället självt en gång inlevererats, varigenom också bostället snart nog skulle kunna bebyggas och på ett rationellt sätt uppodlas och skötas, och å andra sidan nödgas se detta boställe, som dock en gång varit en prydnad för bygden, mer och mer förfalla, borde avgörandet ej vara svårt att träffa.

Med anledning av vad ovan framhållits vill pastoratet fördenskull, med avstyrkande av statskontorets och kammarkollegiets förslag, hemställa, att boställets sjösänkningsskuld måtte få helt gäldas av kyrkofonden för att bostället självt därigenom må kunna lyftas upp ur den försumpning, vari det genom nämnda skuld kommit.

Ecklesiastika boställen hava, enligt vad erfarenheten visat, i ett flertal fall genom deltagande i vattenavledningsföretag åsamkats stora förluster, i det att kostnaderna för boställets deltagande i vederbörande företag kommit att, ofta avsevärt, överstiga nyttan för bostället av företaget. I här föreliggande fall uppgå kostnaderna till mer än dubbla beloppet av den beräknade vinsten. Den av pastoratet såsom stöd för ansökningen om befrielse för bostället från betalningsskyldighet framhållna omständigheten, att medan bostället genom den ekonomiska krisen vållats denna stora förlust, kyrkofonden samtidigt genom skogsförsäljning från bostället kunnat, likaledes på grund av krisen, göra en opåräknad vinst av ungefär motsvarande storlek, synes innebära ett starkt billighetsskäl för beaktande av församlingens önskemål, och kammarkollegiet har också i sitt utlåtande den 30 januari 1931 uttalat sig för efterskänkande av kyrkofondens då förskotterade belopp, ehuru kollegiet i sitt senaste utlåtande ansett sig böra frånträda denna uppfattning.

Vad som särskilt talar till förmån för ett efterskänkande av det från kyrkofonden förskotterade beloppet är, såsom kammarkollegiet betonat, den omständigheten att boställets skogsavkastning lämnat en opåräknad ekonomisk vinst, och detta tack vare samma konjunkturen, som förorsakade den i ekonomiskt avseende olyckliga utgången av vattenavledningsföretaget. Även om pastoratet formellt är skyldigt att bära förlusten, anser jag, att man i ett fall som detta bör fästa större vikt vid vad billigheten kräver. Härtill kommer vidare en omständighet, som i det föreliggande fallet bör tillerkännas en ej oväsentlig betydelse. Därest man nämligen följde stats-

kontorets och kammarkollegiets senare förslag, skulle pastoratet för en avsevärd tid framåt förlora ej endast alla avkomster av bostället, vilka skulle helt åtgå att täcka förskottet, utan även varje intresse för en framtida rationell skötsel av bostället. Jag är sålunda benägen förorda åtgärder, som innebära att kyrkofonden skulle helt gälda boställets förevarande skuld — man skulle kunna säga med medel, som bostället redan en gång inlevererat till fonden — och att bostället därigenom skulle beredas möjlighet att förbättras och istandsättas till en för pastoratet ekonomiskt gagnelig drift.

Då samtycke av kyrkomöte och riksdag erfordras för ett bifall till den av mig föreslagna anordningen, hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medgiver,

att av kyrkofonden jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1929 förskjutet belopp å 34,000 kronor för kostnader för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkingsföretag må efterskänkas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att skrivelse i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till kyrkomötet.

Ur protokollet:

C. A. O. Charpentier.

Bilaga.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet, nr 10, angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott; given Stockholms slott den 6 augusti 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del lämnar det medgivande, som omförmäles i föredragande departementschefens hemställan.

GUSTAF.

Sam. Stadener.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 9, angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott.

(Särskilda utskottets betänkande nr 6.)

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 6 augusti 1932, nr 10, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, förklarat sig vilja inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medgiver, att av kyrkofonden jämlikt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1929 förskjutet belopp å 34,000 kronor för kostnader för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsföretag må efterskänkas.

Kyrkomötet har vid behandling av Eders Kungl. Maj:ts skrivelse icke funnit anledning till erinran mot densamma och får alltså i underdånighet anmäla, att kyrkomötet för sin del medgivit, att av kyrkofonden jämlikt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1929 förskjutet belopp å 34,000 kronor för kostnader för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsföretag må efterskänkas.

Stockholm den 26 augusti 1932.

Underdånigst.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1933.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENG-
BERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg, anmäler härefter kyrkomötets underdåniga skrivelse den 26 augusti 1932, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående efterskänkande av ett för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i ett vattenavledningsföretag ur kyrkofonden lämnat förskott samt hemställer, att genom proposition måtte inhämtas riksdagens yttrande, huruvida riksdagen för sin del medgiver,

att av kyrkofonden jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 12 april 1929 förskjutet belopp å 34,000 kronor för kostnader för kyrkoherdeboställets i Harmångers församling deltagande i Harmångersåns och Kyrksjöns rensnings- och sänkningsföretag må efterskännas.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Anna Meurling.